

שבת

זמני כניסת השבת ויציאתה

בשבתו

פרשת שמות
תשע"ד
י"ח בטבת 21/12/2013
השנה השלישית

עלון תורני לכבוד שבת קודש

קבלת שבת

מה השם?

הרב אורי שורקי, רב קהילת 'בית יחזקאל', ר"מ במכון מאיר

שהעברי הוא אחיו: "איש עברי מאחיו". ראשית דרכו של הגואל חייבת להיות הזדהות עם סבל האומה, בטרם כל התגלות, כשעוד לא שמע את דבר ה'.

כשמתחילה הגאולה, שואל משה על עצמו "מי אני?" ועל הקב"ה "מה שמו?". כדי להיגאל יש לשוב לדעת מה הוא השם שמכוחו פועלים, מהי השליחות שהאדם ממלא, ומהי המידה שבה מנהיג ה' את עולמו באותה שעה. לכן הדגיש משה ששליחותו היא "באתי לדבר בשמך" דווקא, ולא שליחות סתמית.

"אמרו אצטגניני פרעה שנוולד מושיען של ישראל, ואיננו יודעים אם ממצרים אם מיראל". מדברי חז"ל עולים שני לקחים: האחד, שכבר שמונים שנה לפני הגאולה יש מי שחש את בואה. עם כל זה, בשנים שאחרי כן, לא מתרחש דבר. הצופה מתאכזב. מבחינתו, כל הדיבורים על גאולה אינם אלא בדויה. כאן טמון סוד הגאולה, המתקדמת לאיטה מתוך תהליכים סמויים עד הופעת מלוא אורה. השני הוא שהגואל חייב להיות בעל זהות כפולה, המשייכת אותו לאומה מצד שורשיו, ולאומות מצד תרבותו, כדי שתהיה הגאולה שלמה, וכוללת את ישראל ואת האנושות כאחד.

יש שמות בתחילת הפרשה: ואלה שמות... ראובן שמעון וגו'. עם מות דור יורדי מצרים ניתן שם קיבוצי בלבד: "עם בני ישראל". אח"כ אובד גם השם המקורי, ונהיים ל"העם" בלבד. זו דרכה של מצרים, למחוק את הזהות האישית, הנשמטית, ולהפכה לפרט סתמי, המתבטל במכונה הקולקטיבית של בוני ערי המסכנות. כך שבסיפור לידתו של הגואל כבר אין שמות, אלא איש מבית לוי, בת לוי, הילד, אחותו, העלמה, בת פרעה, אמתה, אם הילד. כמו נמחקה הזהות האישית.

אפילו משה אינו ידוע בשמו העברי. יש לו שם בעל משמעות כפולה. במצרים משמעותו היא "בן" או "מים". בכך מוסברים דברי בת פרעה: "ויהי לה לבן ותקרא את שמו משה". אך אמו דרשה את השם המצרי במשמעות עברית: "ותאמר (אמו) כי מן המים משיתוהו (=את משית אותו, שכן חסר יו"ד אחרי התי"ו). משה גדל בין שתי תרבויות ושני יעודים. בתור הבן המאומץ של פרעה הוא עשוי להיות מלך מצרים הבא, ובתור בן לעמרם ראש שבט לוי, הוא יכול לבחור להיות מלך ישראל הבא. "ויגדל משה ויצא אל אחיו". ראב"ע פירש: אחיו – המצרים, ורמב"ן פירש: העברים. נראה שמשם הלך לבדוק מי הם אחיו, ובכך להכריע בין הראב"ע לרמב"ן. כשראה איש מצרי מכה איש עברי, החליט

עמ' 4

עמ' 6

מעשה בכפר סרוליבא - היה או משל היה?

האם מותר להדליק את האור בשבת באמצעות חתול בית?

יפוצו מעיינותיך

רוצו ללמוד רמב"ם!

בכ' בטבת שיחול בתחילת השבוע הבא נציין את יום הסתלקותו של אחד ומיוחד מגדולי הראשונים, הנשר הגדול – הרמב"ם. בסוף השבוע, בכ"ד בטבת נציין את יום הסתלקותו של אחד ומיוחד מגדולי האחרונים: האדמו"ר הזקן, בעל התניא.

הרמב"ם ובעל התניא

שני הענקים הללו חיברו ספר הלכתי יוצא דופן וספר מחשבתי יוצא דופן. ה'יד החזקה' ו'מורה נבוכים' לרמב"ם, 'שולחן ערוך הרב' וספר ה'תניא' לאדמו"ר הזקן.

לא נתרכז כאן בספרם המחשבתי אלא דווקא בהלכתו. ספר ה'יד החזקה' – 'משנה תורה' של הרמב"ם הינו הספר היחיד שסידר את **כל הלכות התורה**, גם אלו הלא מצויות ושאינן נוהגות בימינו. סידור ההלכות ברמב"ם הוא תמציתי וללא טעמים.

ספר 'שו"ע הרב' הוא הספר הראשון של כתיבת **הלכות בטעמיהן** על סדר השולחן ערוך, בעיקר על חלק אורח חיים. כמה דורות אחריו גם 'ערוך השולחן', ה'משנה ברורה' ועוד הלכו בדרך זו, אבל האדמו"ר הזקן היה הראשון שראה את החשיבות הגדולה בסידור ההלכות והטעמים יחד.

אפשר לדעת הכל

על אף החילוק הגדול שבין סידור כל הלכות התורה ללא הטעמים על ידי הרמב"ם לבין התמקדות בהלכות המצויות ובעומק טעמיהן על ידי האדמו"ר הזקן, הרי שהרבי מלוביץ' זצ"ל נימק את תקנת הלימוד היומי ברמב"ם דווקא בדברי האדמו"ר הזקן.

בהלכות תלמוד תורה שב'שולחן ערוך הרב' מאריך האדמו"ר הזקן בחובת האדם להכיר את כל תרי"ג מצוות התורה, לדעת את היסודות שלהן ואת אופן קיומן ללא קשר למידת הרלוונטיות של כל מצווה על כל פרטיה בכל דור.

האדמו"ר הזקן מסביר שישנן שתי חובות: א. לדעת את התורה, ב. ללמוד את התורה בכל זמן פנוי, ואלו הן שתי חובות שונות. קיום מצוות ידיעת

התורה בצורה הבסיסית הוא בידיעת ה"מסקנות" (ההלכות) של כל חלקי התורה, את זה – מסביר הרבי – ניתן לקיים רק בלימוד של כל ספר הרמב"ם.

לתפוס את הכתר

זהו הפן ההלכתי שבלמוד הרמב"ם דווקא, אבל הרבי מוסיף פן נוסף, נסתר, שבלמוד ההלכות של כל התורה:

בכדי לתפוס בשלמות את הרצון האלוקי המתגלה בהלכות – על היהודי ללמוד את כל דיני התורה כולם

ההלכות מכונות בגמרא בתואר "כתרה של תורה" (מגילה כח, ב). האדמו"ר הזקן מסביר (תניא, אגרת הקודש כט) שהמשא ומתן התלמודי והעיון בטעמי המצוות מקביל למוח שבראש, ואילו המסקנה ההלכתית, שהיא תמצית הרצון האלוקי מאיתנו, גבוהה ונעלית מהעיון בדוגמת הכתר הסובב ומקיף את הראש.

בכדי לדעת את הנכון למעשה, מספיק ללמוד את ההלכות הנצרכות בזמן הזה, אבל מצד היות ההלכות "כתרה של תורה", יש מעלה בלימוד כל הלכות התורה, גם אותן שאינן נוהגות היום, מכיוון שבהן מתגלה הרצון האלוקי.

בכדי להשיג ו"לתפוס" בשלמות את הרצון האלוקי המתגלה בהלכות – על היהודי ללמוד את כל דיני התורה כולם. מכיוון שההלכות הן רצונו של הקב"ה, והקב"ה רצונו אחד, אם כן, כשם שהוא יתברך אחד כך גם רצונו אחד, ושורש כל תרי"ג המצוות הוא אחד – רצון ה'. ה"כתר" של התורה נתפס בנפש האדם בשלמות דווקא כאשר הוא לומד ויודע את הרצון האלוקי המתגלה בכל הלכות התורה. אז מאיר בנפשו ה"כתר" של התורה, הרצון האלוקי, בשלמות.

זוהי המעלה המיוחדת בלימוד ספר משנה תורה לרמב"ם: על ידי לימוד הספר הכולל את כל ההלכות כולן, "תופס" היהודי את אותה נקודה שהיא המהות הפנימית של כל המצוות כולן – את הרצון האלוקי.

למאמרים נוספים – מעיינותיך:
www.toratchabad.com

מקומו של עולם

מעין הגיחון

מעין הגיחון, הנובע בנחל קדרון, מזרחית לעיר הקדומה (ירושלים הכנענית, יבוס ואחר כך עיר דוד) ומחוץ לחומות העיר, היווה במשך כל התקופות הקדומות את מקור המים העיקרי של העיר. שפיעתו מגיעה ל 1500 מ"ק ליממה בממוצע. הממוצע מושפע מאוד מכמות המשקעים.

שמות המעין

א. גיחון: בא מהשורש ג.י.ח. שפירושו להגיח כלומר לנבוע. כך באיוב מ.כג: "הן יעשוך נהר ולא יחפזו יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו".

שם המעין תואם להפליא את מבנהו המיוחד בו הוא נובע בתוך חלל המתמלא בהדרגה ומימיו מגיחים ופורצים בזמנים קצובים בבת אחת.

ב. מעין השילוח: מאוד מעניין כי יונתן בן עוזיאל מתרגם במלכים א,א,לג את המילה גיחון "שילוחא". משמעות המילה ככל הנראה כמובא בתהילים קד,י: "המשלח מעיינים בנחלים בין הרים יהלכון". לשון 'שילוח' נאמרה במים הזורמים על פני האדמה, וכך באיוב ה,י: "הנותן מטר על פני ארץ ושילוח מים על פני חוצות". חז"ל משתמשים בשורש זה בביטוי "בית השלחין" (משנה בבא בתרא ד,ח).

סביר להניח כי השם שילוח המופיע בחז"ל מתייחס אל המוצא הדרומי של נקבת חזקיהו, באזור בריכת השילוח. לשם הובאו המים ממעין הגיחון אל הבריכה בדרום העיר. באופן מעשי ייתכן מאוד כי הגישה העיקרית למי מעין הגיחון היתה במוצא המים, בקצה הדרומי של הנקבה (שכל מי המעיין הוטו דרכה אל הבריכה שנמצאת מדרום לניקבה).

סביר כי ניסוך המים המובא במשנה בסוכה ד,ט: "צלוחית של זהב מחזקת שלושה לוגים היה ממלא מן השילוח" התרחש לא בנביעת מעין הגיחון אלא בדרום העיר בקצה הדרומי של נקבת חזקיהו.

הגיחון במקרא

האזכור הראשון של המלה גיחון בתנ"ך הינו בגן העדן בבראשית ב,יא-יג: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם ייפרד והיה לארבעה ראשים... ושם הנהר השני גיחון הוא הסובב את כל ארץ כוש". אמנם כאן מדובר על נהר ולא מעין, אך נראה שיש קשר ביניהם. חז"ל מזהים את מקומו של גן העדן בהר המוריה. מעניין כי המעין המרכזי בירושלים נקרא

בשם של הנהר היוצא מעדן המזוהה על ידי חז"ל בהר המוריה.

האזכור השני של המעין קשור למשיחת שלמה למלך כמבואר במלכים א, א,לח-לט: "וירד צדוק הכהן ונתן הנביא ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי וירכיבו את שלמה על פדת המלך דוד ויוליכו אותו על גיחון. ויקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האוהל וימשח את שלמה ויתקעו בשופר ויאמרו כל העם יחי המלך שלמה".

הגמרא במסכת הוריות יב,ב אומרת: "אין מושחין את המלכים אלא על המעין כדי שתמשך מלכותם". המעין מבטא זרימת מים מתמדת, ובזה הוא דומה

המעין מבטא זרימת מים מתמדת, ובזה הוא דומה במהותו למלכות המבטאת את המשכיות השלטון ורציפותו

במהותו למלכות המבטאת את המשכיות השלטון ורציפותו ועל כן המשיחה היא דווקא במעין. שלמה הינו המלך הראשון הקבוע בישראל, בנו של מלך המולך אחרי אביו, ועל כן סמלי ומשמעותי שהוא נמשח למלך במעין המרכזי של עיר דוד.

האזכור השלישי של המעין הינו בהקשר להכנות חזקיהו למצור האשורי וכך במלכים ב, כ,כ: "ויתר דברי חזקיהו וכל גבורתו ואשר עשה את הברכה ואת התעלה ויבא את המים העירה..." וכן בדברי הימים ב, לב,ל: "והוא יחזקיהו סתם את מוצא מימי הגיחון העליון וישרם למטה מערבה לעיר דוד..."

הפסוקים ככל הנראה מתייחסים למפעל המים 'נקבת חזקיהו' אותו חצב המלך ממעין הגיחון לדרום מערב לבריכה בדרומה של העיר הקרויה בפנינו "בריכת השילוח".

חזקיהו רצה בעצם להכניס את מי המעין לעיר ולאפשר לכל תושבי העיר זיקה ישירה ונוחה אל המים גם בעת מצור.

יש לציין כי בשל מרכזיות המעין לחיי התושבים בעיר, הוא שימש כבר מתקופות קדומות את העיר לזמני שלום ולתקופות מצור. על כן נמצאו בעיר דוד מספר מפעלי מים הקשורים למעין ומאפשרים בו שימוש מושכל בתקופת מצור.

המעין עצמו נמצא במכלול של ביצורים מאוד מרשימים מתקופת האבות הכוללים בתוכם את המעין עצמו. ייתכן מאוד כי אחד ממפעלי המים ששימש את העיר לזמן שלום, מעבר להובלת המים אל דרום העיר, שימש גם להשקיית חלקות חקלאיות לאורך נחל קדרון.

מרגש שהיום ניתן לסייר בעיר דוד מעל המעין שבו נמשך שלמה למלך על ישראל.

מאוצר הסיפור החסידי

סרולייבא

סיפור אגדה או סיפור חיים?

אל תשאלו אותי על אמת ובדיה בסיפור החסידי – כך אני מבקש בכל הזדמנות שבה אני עוסק בסיפור החסידי מול קהל. השאלה העובדתית מאבדת את משמעותה, כשמבינים את כוחו של הסיפור לפעול, לעורר ישועות ולהשפיע על המציאות הקונקרטיה. בעניין זה ידועה אמירתו של רבי שלמה מדרומסק, כי מי שמאמין בסיפורים כפשוטם הריהו שוטה, ומי שכופר בהם – אפיקורס. אמירה דומה נמסרה מפי הרבי הראשון מגור, בעל חידושי הרי"מ – על האדם להאמין כי הסיפור לפחות עשוי היה להתרחש.

מה שברור הוא, כי החסידים עצמם ייחסו לסיפורים תפקיד רציני, וראו בהם אמת ללא קשר לשאלה העובדתית.

אחת מהקדמות המשעשעות המצורפות לספר שבחי צדיקים חסידי, היא ההקדמה לספר **דרכי חיים** של רפאל סג"ל צימטבויים

(קרקוב, תרפ"ג). צימטבויים היה שמשו האישי של ר' חיים מצאנז, והספר כולו מלא בסיפורים הנפתחים בנוסח המרגש: "בעיניי ראיתי". למרות זאת, ואולי בשל כך, מצטט צימטבויים בהקדמה את אמירתו של רבו הגדול: "אם חסיד אומר 'בעיני ראיתי' אז ייתכן ששמע, ואם אמר החסיד 'באזני שמעתי' בוודאי לא היה ולא נברא" (שם, עמ' 4). אמירה צינית זו אינה מונעת מן החסידי להוסיף מיד במשפט הבא: "על כן אמרתי לחרוט בספר מה שראיתי בעיני..."

אף על פי כן אני מאמין בסיפורים. אני מאמין בהם, כי הסיפור והאמונה אחד הם. מהי אמונה אם לא הליכה אחר 'סיפור', אחר אמת שאינה זקוקה לאישוש עובדתי? נסכם ונאמר – ייתכן ו'מעשה שהיה' לא כך אכן היה, או לפחות לא בדיוק כך, ובכל זאת – הליכה אחר הסיפור פועלת במציאות ומשנה אותה באופן דרמטי. הנה סיפור על כך, תרצו – תאמינו...

גיטל, אישה בשנות השבעים לחייה, התארחת בביתם של חברי הגרים באפרת שבגוש עציון. אגב שיחה סיפרה גיטל את סיפור הצלתה בשואה:

כילדה כבת שבע, היא ומשפחתה נמלטו מביתם והגיעו לכפר, שם הסתתרו בעליית גג מבוהלים וחסרי כל. יום אחד נשלחה גיטל אל השוק לנסות ולמכור בהיחבא את נרות השבת תמורת לחם. תוך כדי הליכתה בשוק נתפסה בידי שוטר מקומי, שחשד בה כי היא יהודייה. הילדה התחילה לבכות והחלה מהומה. לפתע הגיח צעיר גוי, ותוך שהוא מביים הצגה שהילדה היא אחותו הקטנה הוציא הצעיר את גיטל מן המקום. צעיר זה רכש את אמונה של הילדה והיא גילתה לו את מקום המחבוא של משפחתה. מכאן ואילך הביא הצעיר יום יום מעט לחם ותפוחי אדמה אל המחבוא וכך הציל את נפשם.

עד כאן סיפור מימי אימות השואה. אולם כאן מתערב

ובא סיפור חסידי. כנשאל הצעיר מדוע הוא מסכן את עצמו בהצלתם, סיפר למרבה ההפתעה סיפור חסידי:

לפני שנים רבות עבר רבי במקום וירד לטבול בנהר הקפוא. סב סבו של הצעיר, שהיה רועה צאן גוי, ראה כי הצדיק נפצע מן הקרח החד ומן הקור. הוא הדליק עבור הצדיק מדורה ופרש גיזת צמר לכפות רגליו הקפואות. מני אז – כל זאת ידעה גיטל לספר מפיו של הגוי שהצילם – בורכה משפחתו של הרועה בברכות רבות. מקום הטבילה והכפר כולו זכו גם הם בשפע ושגשוג. זו הסיבה שבגללה חש הגוי הצעיר חובה לסייע לגיטל הקטנה ולמשפחתה.

סיפור חסידי, המסופר מפי גוי צעיר, גרם לו לסכן את חייו שלו, ולהעניק חיים למשפחה יהודית. הסיפור פעל במציאות. וזאת לא

ידעה גיטל – הסיפור אודות המקום המבורך ומשפחתו של הרועה הגוי שבורך מפי הרבי, הלא הוא הבעש"ט עצמו,

ידוע היה בגרסאות שונות בפי החסידים שנים רבות לפני השואה. כך למשל בגרסה חב"דית של סיפור זה:

בעת שברח הצדיק הקדוש מרוז'ין מרוסיא בא לכפר אחד ושאל את שם הכפר. אמרו לו ששם הכפר 'סרולייבא' (מזכיר את הצורה הרוסית לשם 'ישראל'), ושאל אם ידוע להם טעם ופשר הדבר, ואמרו לו שהם לא יודעים, אבל יש כאן בקצה הכפר זקן אחד בן יותר ממאה שנה, אולי הוא יודע. והביאו את הזקן בעגלת חורף אל הרבי, ונכנס להרוז'ינר והתחיל לספר: בהיותי עוד צעיר הייתי רועה צאן כאן בסביבה זו בין ההרים שיש כאן... והנה למעלה על ההר יושב שם איש אחד, 'שרואל' (ישראל)... ולמטה היה שם מעיין ובאר שהיהודי הזה היה טובל בו. והיות שהיה חורף, כשהיה יוצא מהמים ועומד עם הרגלים על המים הקפואים בחורף, היה נדבק עור רגליו לקרקע, ודם ניכר על השלג, לזאת לקחנו סמרטוטים והנחנו שם שלא ידבקו רגלי היהודי אל הקרח... וקראנו לזה 'מעייין הקדוש'. וקרה שאיש אחד שבנו חלה שתה מן המים ונתרפא... ואז קראו למקום הזה סרולייבא, וכך נשאר השם הזה על הכפר'. (על פי רפאל נחמן הכהן, **שמועות וסיפורים**, עמ' א-ב).

האם אכן קרה כך הדבר? האם בכלל קיים הכפר סרולייבא, על שמו של הבעש"ט? האם עוד מישהו מצאצאיו של הרועה זוכר את הסיפור?

אני מאמין בסיפורים. אני מאמין שהבעש"ט עצמו ברוח קדשו הציל באופן מופלא משפחה מסתתרת בעליית גג, מאתיים שנה מראש. אולם האופן שבו התרחש נס ההצלה קטור באמונה בסיפור. אמונה ששייכים לה גם גויים מכפר סרולייבא, גם חסידים שזכרו את הסיפור וגם אני. אני מאמין.

לתגובות והארות:

zeevkitsis@gmail.com

משו"ת בהלכה

הדלקת אור בשבת באמצעות חתול בית

נשאלנו האם מותר לאדם לקרב בשבת את חתול הבית שלו למתג החשמל על מנת שהחתול ידליק את האור ששכח להדליק לפני שבת.

האם חית מחמד היא מוקצה?

לפני שנדון בעניין עשיית מלאכה ע"י חית מחמד, עלינו לדון האם בכלל מותר לטלטל (=להזיז) חיות מחמד? הרי הלכה פסוקה היא שבעלי חיים הינם מוקצה בשבת. (שבת כחב; שו"ע שחלט). מצד שני חיות מחמד נועדו להשתעשע בהן ולהזיזן ממקום למקום, ואדם אינו מקצה אותן משימוש בשבת.

למהר"ח אור זרוע היה נראה "להתיר לטלטל עופות המצפצפים בקול נאה בכלוב... כיון שבני אדם נהנים בקולם לאו מוקצים ניהו...". אך הרא"ש ענה לו שלא מלאו ליבו להתיר לטלטל, משום ש"יש לאסור יותר בבעלי חיים, דאין משתמשין בבעלי חיים, ולא פלוג (=לא חילקו) רבנן בבעלי חיים". (שו"ת מהר"ח אור זרוע פא-פב).

אכן, יש מפוסקי זמננו שתפסו כעיקר את סוף דברי הרא"ש, וכתבו שאסור לטלטל חיות מחמד משום שהן מוקצה, כי לא חילקו חכמים בין סוגי בעלי חיים. (ארחות שבת יט, קכד; ילקוט יוסף שחא). אמנם יש פוסקים שהתירו לטלטל חיות מחמד (אגרות משה אור"ח ה, כב, כא). לדעתם יש לחלק בין כלל בעלי החיים (אף אלו המשמשים לכך שהאדם יהנה בראייתם או בשמיעתם), לבין חיות מחמד משום "שתשישם הוא לטלטל ממקום למקום", ולכך עיקר ייעודם. (שולחן שלמה שבת ב, שח, עד, ד).

מכיוון שמוקצה הוא איסור דרבנן הרי שיש מקום לסמוך על המתירים.

עשיית מלאכה באמצעות חית מחמד

יש להבחין בין אופנים שונים של ביצוע הפעולה:

1. אם דוחפים את החתול על מתג החשמל, הרי שהפעולה נעשית מכוחו של האדם והדבר אסור. אף שמסתבר לומר שזו מלאכה שנעשית בשינוי, מכיוון שנעשית שלא בדרך המקובלת ביום חול אלא באמצעות דבר אחר, מכל מקום הרי גם עשיית מלאכה בשינוי אסורה (משנה שבת צב, א).

2. אם מחזיקים את החתול באוויר בצורה כזאת, שבטבעו הוא יניע את רגליו ויבעט במתנג באופן כמעט ודאי, יש לדון מיהו המבעץ של פעולה זו.

א. אם נגדיר שהאדם מבצע את הפעולה תוך שימוש בהרגלים הטבעיים של החתול, נראה

לדמות זאת לזורה (תבואה) ורוח מסייעתו (בבא קמא ס, א) או למניח עלוקה על בשר האדם כדי שתוציא דם (מגן אברהם שכח, נג; אבן העזר (שם) שדינים - חייב).

ב. גם אם נגדיר שהאדם והחתול מבצעים ביחד את הפעולה כנראה שיש בזה איסור 'מחמר', האוסר על האדם לבצע פעולה ביחד עם בהמתו (שמות כט; שבת קנג, ב - קנד, א; שולחן ערוך רסו, ב).

ג. גם אם נגדיר שהחתול מבצע את הפעולה לבדו, אך ברצון האדם ובהכוונתו, הרי כנראה שיש בזה איסור 'שביית בהמתו' - המחייב את האדם למנוע את בעלי החיים שלו מלעשות מלאכה בשבת. (שמות כט; עבודה זרה טו, ב; שולחן ערוך רמו, ג).

לפי כל שלוש האפשרויות פעולה זו אסורה בשבת.

3. אמנם אם מחזיקים את החתול בצורה סטטית ויציבה במרחק מסוים ממתג החשמל, באופן שאין הכרח שהחתול ע"פ טבעו ייגע במתג, והחתול מעצמו 'מחליט' לשחק במתג ברגליו עד שמדליק את האור, בזה נראה להתיר במקום צורך. דומה הדבר למה שהתירו בגמרא (יבמות קיג, ב - קיד, א) לקחת ילד קטן ל'טיוול' בסמוך לחפץ שנפל ברשות הרבים (ללא ערוב) על מנת שהילד ירים את החפץ לצורך עצמו ויביאו הביתה. הרשב"א (שם) למד מגמרא זו שמוותר להעמיד תינוק 'סמוך' לדבר אסור שנצרך לו, "כדי שישלח ידו ויאכל". [הלכה למעשה השימוש בילד מסובך יותר ואין כאן מקום להאריך].

נראה לומר, שהדבר נכון גם לעניין הנחת בעל חיים, בסמוך לדבר איסור נצרך, על מנת שיעשה איסור, שהרי חובת שבייתו נלמדה מאותו פסוק. (שמות כט; ועיינו: רש"י ורמב"ן שם; רשב"א שבת קנג, ב; שו"ת חתם סופר א (אורח חיים), פג: שו"ת אחיעזר ג, פא אות כג; ארחות שבת פרק כד ז-ח והערה ב, ופרק לא סעיפים ו-ז)

להלכה

מוקצה: נחלקו האחרונים אם מותר להזיז חית מחמד, או שהיא מוקצה. המקל יש לו על מי לסמוך.

הדלקת אור באמצעות חתול ושאר חיות מחמד: אם דוחפים את חית המחמד על המפסק, או אם שמים אותה בצורה כזאת שבאופן טבעי וכמעט ודאי היא תפגע במפסק - נראה לאסור.

אמנם אם מחזיקים את חית המחמד בצורה יציבה, ובמרחק מתאים מהמתג, בצורה שאין הכרח שבאופן טבעי תפגע במתג - נראה שהדבר מותר במקום צורך.

התשובה נכתבה בידי הרב שי ויסבורט

מחפשים רב קהילה? רב בית כנסת?

ניתן לפנות למרכז הלכה והוראה, להכשרת רבני קהילה ורבני עיר, וללימוד חושן משפט. טלפון: 02-5474542/7, מייל: mhalacha@gmail.com

מייסודה של הסתדרות הפועל המזרחי בא"י. יוצא לאור ע"י מכון "צומת".
"שבת בשבתו" באינטרנט: zomet.org.il, למנוי באנגליה בדוא"ל נא לפנות ל: dan@zomet.org
עריכה: מכון "צומת" אלון שבות, גוש עציון 90433, טל' 02-9931442, פקס' 02-9931889
www.zomet.org.il zomet@netvision.net.il הוצאת העלון ניתמת ע"י משרד החינוך והתרבות

הפצה ולמודעות מסחריות: גל אורן BSD

הבונים 11 רמת גן 51462, טל' 03-6133555, פקס' 03-6133699, דוא"ל dotan@go-bsd.co.il, הפצה: מקור ראשון 052-8908518 יוסי

פרשה וטבעה

סוף

"...ותקח לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשים בה את היילד ותשים בסוף על שפת היאר" (ב,ג)

דומים אך שונים

הסוף מופיע במקרא כמלווה של הקנה ושניהם צמחים הקשורים לשולי נחלים וביצות. צמחים אלו, כפי שהם נקראים בימינו, מייצגים משפחות שונות אך למרות זאת קיים ביניהם בלבול רב. הסוף שייך למשפחת הסופיים ואילו הקנה שייך למשפחת הדגניים. האבחנה ביניהם פשוטה

משום שלקנה עלים המסתעפים לכל אורכו ואילו לסוף אין "קנה" או גבעול אלא עלים צרים וארוכים העולים מהשורש. במבט מקרוב ניתן לראות שגבעול הקנה הוא צינור חלול ואילו עלי הסוף שטוחים ואטומים. בעונת הפריחה קל להבחין בין המינים גם מרחוק בעזרת מבנה התפרחת. תפרחת הסוף (תמונה 1) צפופה ודמוית מברשת בקבוקים, ואילו לפריחת הקנה מבנה מבודר (תמונה 2).

השיבוש השגור "קנה סוף" כשמו של הקנה או הסוף נובע מכך ששני צמחים אלו נזכרים יחד בפסוק "והאזניחו נהרות, דללו וחרבו יארי מצור, קנה וסוף קמלו" (ישעיהו, יט,ו), אך יש לזכור שמדובר בשני צמחים שונים. "מצודת ציון" (שם) מפרש: "**קנה וסוף** – מיני דשאים הגדלים על שפת הנהר כמו כאשר נוד הקנה במים וכמו ותשים בסוף".

האם המין "סוף מצוי" בפי הבוטנאים בני זמננו הוא אכן המין המופיע במקרא? מתוך כך שהיה צורך לאטום את תיבתו של משה – 'ותחמרה בחמר ובזפת' – משתמע שהתיבה הונחה בתוך המים ולכן עלינו לאתר צמח הנפוץ במצרים, הגדל בגדות נחלים אך מתפשט אל תוך המים. אכן הסוף המצוי נמנה על החגורה הראשונה של צמחי הגדות, עשוי להזדקר מתוך שולי המים וקו גידולו עובר בתוך המים. שורשיו מסוגלים לגדול תחת כיסוי מים כאשר נופו מזדקר מחוץ למים.

צריכת אוויר מאוזנת

עלי הסוף צרים ובשרניים ועוביים מגיע ל – 4 מ"מ. ייתכן והשם סוף נובע מצורת עליו דמויי הסיף (חרב). אם חותכים את העלה לאורכו אפשר להבחין במערכת של חללים גדולים מאוד. רקמה זו אוגרת אוויר ותפקידה לאזן את צריכת הגזים של העלה על ידי אגירת החמצן המיוצר על ידי

העלה ביום לשימוש בלילה. חללי האוויר גם מאפשרים מעבר אוויר עשיר בחמצן מהעלים אל קנה השורש ואל השורשים השקועים בבוץ. המבנה הספוגי של העלים מקנה לעלה הארוך את מבנהו היציב והגמיש ובעזרתו הוא מסוגל לנצל את כוח העילוי של המים ולעמוד זקוף למרות אורכו הרב. לעיתים קרובות העלה מפותל מעט סביב ציר האורך שלו, תכונה המגבירה את יציבותו. במקומות שונים בעולם משתמשים עד היום בעלי הסוף לקליעת חפצים שונים כמו סלים, מחצלות ועוד.

מים מתוקים ומים מלוחים

למעשה אין לסוף מסורת זיהוי ברורה וייתכן גם שאין מדובר במין ספציפי אלא בשמה של קבוצת מינים הקשורה לגופי מים. ייתכן וכך ניתן להבין את העובדה שכמה מבין התרגומים אינם עקביים בתרגום הפסוקים השונים. לקושי הזיהוי מצטרפת העובדה שבפסוקים בפרשתנו ובישעיהו מתואר הסוף כצמח מים מתוקים השוכן ביאורי מצרים ואילו בספר יונה (ב,ג) אנו פוגשים את הסוף כצמח הגדל במימי הים התיכון (יונה הפליג מנמל יפו): "אפפוני מים עד נפש, יסבני סוף חבוש לראשי".

שמות הצמחים שאותם אנו מוצאים בתרגומים הם בעיקר גומא הפפירוס וסמר הגדלים בסמוך לנילוס. לעומת זאת ה"סוף הימי" המופיע בספר יונה חייב להיות מין אחר. יש חוקרים המציעים את השרוכית הזעירה שהיא מין צמח עילאי ימי הגדל בקרקעית הים סמוך לחוף עד עומק 10 מ'. לשרוכית עלים ארוכים היוצרים כעין כרי עשב ימי הנקרא "עשב ים" ומשמש למילוי מזרונים. לענ"ד הצעה מוצלחת יותר היא של מיני אצות חוטיות הנראות כשערות הגדלות אף הן בים התיכון כדוגמת הפרשדונית והקלדופורה. בעזרת הצעה זו נוכל להתאים בין פירוש הרד"ק וההגדרות הבוטניות של ימינו באופן מדויק יותר:

הסוף הוא הגומא, ויש ממנו גדל על שפת היאור או הים לפיכך נקראים סוף שגדל על שפתו סוף רב. ויש ממנו שגדל בקרקע הים, בעיקרי ההרים, והוא שקורין לו בלע"ז אלג"א (Algae היא אצה) והוא דק וארוך ונכרך בראשי הדגים, וזהו שאמר 'סוף חבוש לראשי'.

להעמקה ותגובות: במדור "להרחיב" בפורטל הדף היומי (תמורה, יד, ב)

סוף

קנה

התמונות באדיבות "צמח השדה". צילמה: שרה גולד

רפואה והלכה

בגובה העיניים

הרב יוני לביא, מנהל מוקד הנוער יחידים מקשיבים

?????

לתגובות, חומרי העשרה והצטרפות
לרשימת תפוצה: milatova.org.il

הקודש שבהול

נפשי ישוב

ימי השובבי"ם (עיקר התיקון בשנה מעוברת כמו השנה!) – הם ימים שעוסקים בתיקון הברית.

פגם הברית הוא חטא ממכר, שמדלדל את כוחנו ומהותנו. כל העליות והירידות, והמזל שלנו בחיים כמו: בריאות, פרנסה, שידוכים וכו' תלויים בעיקר בשמירת הברית (ע"פ בעל הרוקח), ולכן נקראת מידה זו "יסוד" – שהיא יסוד האדם.

בשמירת הברית זוכים לשמור על הפנימי, העמוק והנצחי. כמו כן הגאולה תלויה בין השאר בתיקון הברית. אז איך מפסיקים ונגמלים? מפסיקים כשמחליטים להפסיק! (הרב שלמה אבינר)

עיקר התיקון הוא בשבתות של ימי השובבי"ם,

לעסוק ולעמול בלימוד תורה ברצף, שתטהר ותגן עלינו. רש"י מפרש בתהלים על "נפשי ישוב"

– **ישוב לקדמותו!** המאור שבתורה יחזיר את כל ניצוצות הקודש לצד הקדושה.

אמנם היינו שובבים – "וילך שובב בדרך לכו". אך **שובב מסתרת המילה "שב", "שובו בנים שובבים"**. נשתדל לשוב בתשובה.

"ושב ורפא לו"

(ניתן לקבל רשימת תיקונים בנושא)

לתגובות: robivin@walla.co.il

החידה השבועית

יואב שלוסברג, מנכ"ל החידון והחוויה

אָתִי מִכָּל רֶעַ יְבָרַךְ אֶת
הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי
וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבֹרָהֶם וַיִּצְחַק
וַיִּדְגּוּ לִרְבֹּב בְּקֶרֶב הָאֲרָץ”
(מח, טז) ו”לִישׁוּעָתָךְ קוֹיֵתִי ה’
” (מט, יח).

חוגגים בר מצווה/בת מצווה
ומחפשים חידון ייחודי וחוויתי?
צרו קשר עם: "החידון והחוויה"

לתגובות: info@hidonim.com

פרשת שמות

למעשה שלא עשיתי הוסף ון
ותקבל את המקום שבו שהיתי
כשלא עשיתי את המעשה.
מהו המעשה ומהו המקום?

תשובה לפרשת ויחי:

הפסוקים שאמרם יעקב בפרשת ויחי ונאמרם
בקריאת שמע על המיטה הם: "המלאך הגאֵל

נקודת מבט

מלשיני ימינו צאצאי דתן ואבירם

"וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול... והנה שני אנשים עברים נציגים (רש"י: דתן ואבירם) ויאמר (משה) לרשע למה תכה רעך. ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי. ויירא משה (שראה) בישראל רשעים דלטורין) ויאמר אכן נודע הדבר (שהייתי תמה מה חטאו ישראל להיות נרדים בעבודת פרך אבל רואה אני שהם ראויים לכך) וישמע פרעה (הם הלשינו עליו) ויבקש להרוג את משה" (ב,ב טו, ובסוגריים מרש"י)

'דתן ואבירם' כמושג

הדברים דלהלן מוקדשים לדילטורין (מלשינים) בישראל שבכל הדורות. כולם צאצאי 'דתן ואבירם' אשר הלשינו לפרעה על משה, שנאלץ לברוח למדין, וכך עיכבו את הגאולה כדי דור. 'דתן ואבירם' הפכו בפי חז"ל ל'מושג', לסמל 'נציגים כרוניים': "הם שאמרו דבר זה (=הלשנת משה לפרעה), הם היו שהותירו מן המן, הם היו שאמרו 'נתנה ראש ונשובה מצרימה', הם שהמרו על ים סוף" (שמו"ר א.א). הם כמובן מראשי ההתקלות ההפגנתיות של קרח ועדתו, שם – ורק שם – הם נזכרו בתורה בשמותיהם ובייחוסם הראובני: "ויקח קרח... ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן" (במדבר טז,א); "ודתן ואבירם יצאו נציגים (=נציגים) פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם (במדבר טז,כז).

מרבית המדרנות וההסתה שלהם, אשר נמנתה במדרש שצוטט, היתה פנימית, בתוך מחנה ישראל. המשותף לכל אירועי הנרגנות היא הסתה ועוררות ציבורית כנגד המנהיגות המוכרת, כנגד משה הגואל ונותן התורה. אבל, בגובה חז"ל, תחילת דרכם נעוצה במלשינות-חוז, בדילטוריה לפרעה, במשת"פיות.

עבריות

מיהם נציגים-מלשינים-משת"פים אלו? הם אינם מן השוליים, הם אינם בני השפחות, הם אינם מן המקופחים והמדוכאים. הם מיוחסים, בני אליאב בן פלוז, בנו השני של ראובן כבוד לאה ויעקב (במדבר כו). הם אפילו מתעטפים באיציטלא לאומית-פטריוטית, כנרמז בפרשתנו המציגה אותם כ"שני אנשים עברים", תואר המעיד על גאווה לאומית. יוסף בבית פוטיפר ובבית האסורים מוצג כ'נער עברי', ועבריות זו עמדה לזכותו גם מול משה, אשר בת פרעה שגילתה אותו בתיבה "ותאמר מילדי העברים זה" (ב,ו), אך הוא העדיף את התואר 'איש מצרי'. חז"ל עימתו ביניהם ו'סגרו את החשבון': "יוסף הודה בארצו נקבר בארצו, שאמר גונב גונבתי מארץ העברים... משה שלא הודה בארצו לא נקבר בארצו, שבנות יתרו אומרות איש מצרי הצילנו מיד הרועים, והוא שומע ושוקק, לפיכך לא נקבר בארצו" (דב"ר ואתחנן ב ועוד). האירוניה תגדל עם נשים

”כיהן כראש ממשלה ומטיח בקורת 'בוגדנית' כנגד מדיניות ישראל נגד איראן”

לב שעל משה נגזר להעלות את עצמות יוסף עמו, לקבורה בארצו, אך הוא עצמו נשאר מאחור "בגוי, בארץ מואב, מול בית פעור" (דברים ל,ד). ועוד לזכותם הפטריוטית של דתן ואבירם: "שני אנשים עברים נציגים" – "שהיו מדברים עברית" (ילק"ש שמוות קעב). יש שפירשו שכך קלטו את משה שהרג את המצרי ב"שם המפורש" (רש"י ב,ד).

הפסוק "ובני קורח לא מתו" (במדבר כו,יא) הפך לפתגם מליצי-ספרותי מוכר בשיח התורני, ומשמעותו שבכל דור דור מצויים פלגנים "בני קורח". לדידנו נוכל לומר כי 'דתן ואבירם לא מתו'. המלשינים חיים וקיימים עמנו ומעכבים את הגאולה...

'דתן ואבירם' בני זורנו

כשהעם היושב בציון, במדינת ישראל, נלחם בזירה הבינלאומית לרוצץ את איומם הגרעיני האיראני המתהפך מעל ראשנו, קופץ 'דתן' או 'אבירם' אחד, שיהיו כראש ממשלה, ותוך כדי המתנה לגור דינו מטיח בקורת 'בוגדנית' קבל עם ועולם כנגד ה'תוקפנות' הישראלית הבלתי מנומסת. דתנים ואבירנים יהודים נוספים, בצלמו ובדמותו, פועלים במסדרונות הקונגרס והסינט בארה"ב כנגד מדיניות ממשלת ישראל בנושא השואה הגרעינית, כנציגי 'ארגונים יהודים'. היו גם כמה וכמה דתנים ואבירנים בוגדניים כאלו, בעלי זקנים ופיאות, מעילים שחורים ומגבעות סאטמוריות, ש'אכלו קורצא' (=הלשינו) בחצר השליט האיראני צורר היהודים, שחיבקם בצ'פחות.

בקטיגוריות 'דתן ואבירם' שלי משובצים גם פעילי 'שולם עכשיו', ומלשינים נוספים בני מינם, המסתובבים ברחבי יהודה ושומרון ומדווחים לאומות העולם על כל מכולה ועז חדשים. 'דתן' אחד, יהודי בשם אילן הלוי שר"י, מת לאחרונה לאחר עשרות שנות כהונה כחבר במועצת אש"פ. יש גם פרופ' 'דתן' וד"ר 'אבירם', המרוכזים בעיקר באוניברסיטת בן-גוריון (!) בבאר שבע, הקוראים להטלת חרם אקדמי וכלכלי על ישראל. קולות בוגדניים של ממש עלו גם מקרב יהודים המשתייכים לשמאל הרדיקלי בישראל שקראו להגברת הפיגועים ולחידוש האינתיפאדה והביעו תמיכה ב'לוחמי החופש' הפלסטינים.

כאמור, דתן ואבירם לא מתו! יש בנו דילטורין! והגאולה מתעכבת...

(נכתב במוצ"ש ויחי)

- מנורת 3W LED חדישה • מפיקה אור עוצמתי לשנים רבות
- צריכת חשמל אפסית • מתקפל ונייד (כ- 500 גרם)
- חזק וגמיש - גוף המנורה ממתכת
- בטיחותי - ללא חלקי זכוכית • המנורה ניתנת לתליה על הקיר
- מתאים למתח החשמל בכל העולם

חדש!
אורלי
מנורה ל ש ב ת

רק 92X3 ש"ח
סדרה 2012 שיה כולל דמי משלוח

להזמנות חייגו למכון צומת: 02-993-2111 לרכישה דרך האתר: www.zomet.org.il